

הרב שלום הכהן רוט

מתלמידי הכולל שע"י ישיבת פוניבז'

בני ברק

טהרת העופות והביצים כהיום ובעתיד — נקודות לבירור ולעיון

בפתח דבר / דבר השאלה / פרק א - ההתייחסות לסימנים / פרק ב - הערכת
הסימנים בנדוננו / פרק ג - דין חשש וגרם דורע האב, בוולדות הביצים
כשעיבורו מן הטמא

1234567

בפתח דבר

מפוקפקים (לרוב) שלא די בשינויים
המופיעים בה בכדי לחשוד אותה כמסתפחת
אל המינים המפוקפקים.

ברם תוך כדי הבירורים נשמעו תכניות
מסועפות העתידות ללוות את התייחסותן
של אלו משפחות מן העופות המוצעות
לשווק לצרכי סעודה ומזון, מה שמחייב
פריסת פיקוח מקיף מסודר וקבוע לפני
שנאחר את השעה.

יצוין גם, שאלו שיכנסו לעמוד
מאחורי סודן של דברים יודעו ויווכחו
שגם עיקר השאלה באופן פרטי לגבי אלו
התרנגולות, טרם נפשטה כל צרכה. אך רק
לפי שעה הוכרעה, מתוך שאין לנו מספיק
תוכן מוזר בשביל שתטיל עליה ספק בכח
מכריע לאוסרה בקהל רב. אבל אין מי
שעומד ברמה להכריז לאמר "אין דברים
בגו" "אין צריך לפנים".

אשר על כן לא מיותר לחזור ולשנן את

שאלת התרנגולות מטילות הביצים כאן
בא"י עלתה על הפרק בחורף שנה זו כמעט
בדרך מקרה. רב לשוחטים, מומחה ובקי,
הופתע להבחין בה מספר תכונות ומקריים
הראויים להציע אותה כמשונה וחשודה.

מתוך דרישות וחקירות עם ת"ח ויושבי
בית המ"ד נ"י ולאחר פריסת השאלה וגביית
עדויות שונות בפני גאוני וגדולי ההוראה
שליט"א, נפוצה עליה השמועה, וגררה
אחריה קבוצות של פורשים מן הביצים,
פרי תרנגולת זו. (גם כיום אחר שהתירה
מלמפרע, ישנם פרושים שעדיין [מתוך
חששנות בלבד] נמנעים מלהעלותם על
שלחנם).

אחרי שורות של בירורים והבהרות
נפתרה נדון שאלה זו באופן פרטי והסיקו
(תוך הסתמכות על שיחות ועדויות שונות
של אנשי מדע המאשרות כי עד כעת לא
נעשתה דרכן הרכבה בזנים משונים של
התרנגולות, ודאי לא הכלאות מינים

הערת המערכת. מאמרו המקיף של הרה"ג שליט"א הגיע לידינו עם ההליכה לדפוס, לכן נכנס רק חלקו
הראשון. ההמשך יופיע בגליון הבא בעזה"ש.

אור ישראל

ג. אצבע הדרכן (כמין אצבע מזדקר מאורך עצם הרגל, אבל אינה כבעלת פרקים, גם איננה מגעת לקרקע כלל וכאילו אינה משרתת אותה) נגמם, ואין לה כנגדה במקומה אלא רושם כיבלת.

ד. כשתיאחו באצבעותיה מעל גבי מוט מאוזן או ככל מתוח פעמים רבות שלא מלפתן כולן סביב המוט והזבל, שאין המוט תוך כל אצבעותיה יחדן אלא מחלקתן שתיים לכאן ושתיים לכאן, פעמים תעשה כן בשתי רגליה, ולרוב באחת מרגליה פעמים בימין פעמים בשמאל. עוף אחד מזן מסויים המסתעף לזניז אלו, נמצא חולק רגליו בכל עת.

ה. ביציה מוטלות גם בתבנית "כד כד". אע"פ שבעיון דק ניתן לצמוד ולזהות שינוי במדת שיפוי הכד של אחת מן הגבהים, ומבחינת ההלכה די לנו בכך להיותה "כד וחד", מ"מ הרבה פעמים לאחר תשומת לב ובעין בלתי מזוינת בכלי של מדה, נמצאו הביצים בתבנית ה"כד כד".

כל ההגדרות וההבחנות שנזכרו כאן כמובן נוסחו על ידי הדיוטות כנ"ל (כלומר, כאלו שאינם לא בני משק ולא בני כפר), יתכן שמבחינה מדעית ואפי' מהיבט של בן משק וכפר אינם מדויקים כל כך. אדרבה יעיינו רבים ותרבה הדעת.

דברים האמורים להלן, כל פרק ופרק, כל סימן וסימן וכל סעיף וסעיף קובע מדרש לעצמו. לא עלה על דעתי להציג בזה פסקן

אותן הנקודות שהומצאו בשביל הבנת האיבעיא. מתוך איזה הבחנות נתעוררה השאלה. לא רק לשם שכר על הדרישה, ולא רק לשם שכר על הפרישה מן הפרישה, אלא אף לשם תשומת לב למעשה ועד עולם.

וזה דבר השאלה*

חזוהה הכללית של תרנגולת זו מטילת הביצים אכן דומה לתרנגולת שהורגלנו לאכול את בשרה (הפטמים). ברם, אפשר גם בטביעות עין לא מקצועית של מי שאינו מגדלן, להבחין בחמש שינויים שבין זו לזו.

א. דפוסן קטן וקל, ועד שאין כובד גופה המקסימלי עולה ממשקל 8.1 ק"ג, והינה זוטראית בזקנותה כבצעירותה. נסעף לכך, גם את דוק רגליה ואצבעותיה הארוכין. גם כושר מרץ מעופה ומשוטה האדיר, מרמזת שהיא ממשפחת בעלי הכנפיים הפורחים ולא מעופות הגינה והחוזה.

גם מצאו שיש מהם אוכלי בשר תפל ושאינו מבושל ובפראות ניכרת, (לא באופן של ניקור לבד). כן יאכלו מבשר בעודם מפרפרים בין חיים למות ואפי' בשר ריעיהם החיים לגמרי אלא חלושים וחולים. צורת משוטם, פראותם וגם פחדם מהבריות מקשים על שיוכם למשפחת עופות הגינה והחוזה.

ב. בסיס כרבלתה גס מאד. לציון, יש לזכור שכרבות הנקבה גדולה כשל זכר שלא כרגיל בפי הבריות שלנקבה כרבות מצומצמת.

* השאלה (בשינויי ניסוח קלים) הועתק מקובץ "בנין עד" היו"ל ע"י קהילת בני התורה בעיר אלעד בארץ ישראל, ניסן תשנ"ט.

אין חוששין לזרע האב, הרי עלינו לוודא מי בן הסוסיה ומי בן החמורה, הרי ייבדקו על פי עובי הקול או צלילותו החמור קולו עב לעומת הסוס שקולו צלול.

ודאי תתמה לאמור, הלא אין כל טעם לדמות סימני ביצים וקרביים פרי עופות ודגים, וסימני פרד ופרדה פרי הבהמה וחיה החמור והסוס, אל סימני אבידה פרי שיפוטם של בני אנוש. לא מפאת שאין אומנותו של בשר ודם כאומנותו של בורא עולם ויוצרו לומר שהסימנים הנוצרים בידי אנוש נמוגים הם ואינם אמינים דים. אלא משום שאנו חוששין עליהן מטעות ודמיון רמאות ושקר או אז שייך לדון לומר שעדים נאמנים ביותר גם כשהעדים יעידו עדותם מכח סימנים גרידא בלתי טביעות עין בהיקף תבנית צורת האבידה. אז אנו אומרים דשם כל הסמיכה על הסימנים מדרבנן הוא, לכן גם כאשר דאורייתא הוא, עדיין ע"ד דיני הרוב והחזקה הם, ואינם אלימים דים כעדות. משא"כ בסימני ביצים וקרביים ו"פרד" וה"פרדה" אי איזה חשש כחש וכזב גדביק על סימניהם מה טעם לא נסמוך עליהן, אם חשש יש בדיוק ההבחנה נצריך הוראת כהן ודיין לכך, כבמראות הנגעים והדמים וככל הבחנות השיעורים שבשל תורה. אשר לפי כך לכאורה עלינו להודות שתוקף הסימנים הללו; אילו דאורייתא הן, הכוונה שאמיתיים ויצביים הן, ואם דרבנן הן, הכוונה שם אין אמיתיותם ויצבותם לעולם ועד ובכל מקום שוה.

ברם הנה פירש"י גבי סימני ה"פרדות" כשאמרו עליה וסימנים דאורייתא, וז"ל דמדסמיך אסימני ושרי איסורא עליהו ש"מ הא דסמכינן אסימנין בחזרת אבידה כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ כז א)

של דברים, אלא לענות על השאלה שנשאלה "מאי קא מיבעיא להו". לכן כל הדיבורים והדברים נרשמו בזה רק בדרך שמא ושמא והממע"ה ומי בעל דברים יגיש ראייה אליהם.

פרק א — מדת ההתייחסות לסימנים

(א) עפ"י הנראה מסוגי' בפ"ג דחולין, עופות הטמאים שנמנו בתורה למשפחותיהם ולשבטיהם, לא מפאת סימני הטומאה שנזכרו עליהן בדברי חז"ל נמנו. הסימנים המסודרים במשנה בברייתא ובגמ' משמשים אך ורק כ"סימנים", לסיוע וראיה לציין ולהסמיק אותן אל אי איזה מין עוף נשייך את העוף הלזה הנמצא לנו בהפתעה, כשאנינו מוכר לנו עדיין.

השימוש בסימנים אינו מוודא בהחלט, הם רק משמשים לנו סברא מכריעה הקובעת לנו הלכה ודין. לו יהיו הסימנים אפי' כסימנים המובהקים, עדיין אין אחריותם מלאה. כך כאשר הוזכר בהם סברא של "סימנים דאורייתא", ק"ו כאשר לא יהיו דאורייתא ואלא מדרבנן. שהרי כללא הוא דסימנים ועדים ינתנו לבעל העדים אפי' כשהסימנים דאורייתא הם (עי' ב"מ כ"ח. דעדים עדיפי אף מסימנים מובהקים).

אף נהנה מן כללא דא, בנידוננו שהוגדרו הסימנים אף הם כמושג התלוי בנידון סימנים דאורייתא או מדרבנן. בענין הביצים (חולין סד א) דעוף ודגים וכן קרבי הדגים לבודקן אם ממין הטהור יצאו או שמא הביאום ממין הטמא, הרי ייבדקו בסימני תבניתם של הביצים והקרביים, אם בתבנית "כד וחד" וחלמון מבפנים וחלבון מבחוץ טהורים. ובענין הפרדות (חולין עט א) כשמתבקש להרביע לכלוא ולהנהיג בפרד ובפרדה, למ"ד

(ב) עתה נעלה לדון בסימוני העופות גופיהו. שני ענייני סימנים יש וזהו, סימנים שבגופן וסימנים שהן בנפשן (תכונות).

סימנים שבגופן: הזפק, (קליפה פנימית של) קרקבן נקלף ביד, אצבע יתירה.

ועל אצבע יתירה כמה פירושים נאמרו. האחד, הדרבן, פי' זה דחאהו הרמב"ן מכל עיקר. השני, מפרש"י אצבע החורגת לאחור מן כף הרגל, משל לכהן דאגודל שבכף יד האדם. שמא רש"י מתייחס אליה כיתירה מפני גבהותה, ביציאתה מן הכף היא יוצאת מגובה עומק הכף ובשיפוע כלפי הקרקע, כך שאינה שטוחה כשאר האצבעות. ושמא רש"י רק מסמנה בכך, אבל עיקר יתירותה משום חריגותה. (ספק זה הוצע לי ע"י הרב חזקיהו כהן שליט"א אדוני איבעיא ושאלתא דא). השלישי, מפי' הר"ן אצבע האמצעית מן השלש הקדמיים וזהו יתירה (באורכה ובמשכה) מחברותיה.

סימנים שהן בנפשן (תכונות): כל שאינו דורס, שכן עם טהורים נזמה להן או אפי' שכן לבד כדברי רבי אליעזר.

סימנים נוספים נמנו מסתעפים לסימן זה שאינו דורס. והן: האחד, חלוקת רגלים הכשרה, וכדקא מפרש לה בברייתא שבגמ' מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו כו' שלש לכאן ואחת לכאן טהור. השני, לסימן שלילי נאמר, כל קולט מן האויר ואוכל כשאינו מניחו לקרקע עד שיבלענו, טמא. לא רחוק לפרש שחלוקת הרגלים בדרך הפסולה והקולט מן האויר סימנים נוספים הן, לא רק לשם הוכחה על הדריסה או על אי הדריסה.

ביאור סימן הדורס נתפרש בג' דרכים. אחד, דורס בצפרניו נועצן בגוף נפש חיה

דאורייתא היא דאי דרבנן נהי דעבוד רבנן תקנתא בממונא באיסורא מי מצו מיתקני אלא ש"מ דאורייתא היא והתם באלו מציאות מיבעי לן סימנין דאורייתא או דרבנן. עכ"ל. מדבריו נשמע שהגדרת סימנים דאורייתא אינה לאמינותם של הסימנים מבחינת כנותם של תכונות ה"פרדות".

שמא מעתה נקיש סימני ה"פרדות" אל תוקף סימני אבידה. הלא בקיאים אנו שסימני אבידה אינן אלא כמתירין למוצאה להשיבה לטוען את סימניה ולא לחוש מחובת שמירה על פקדון ושמא של אובד אחר הינו. חשש שמא של אחר הוא, אינו רק משום שמא טועה ומדמה, מרמה ומשקר, אדרבה דרשהו אם רמאי הוא נתקיים על ידי הסימנים, דרבנן או דאורייתא, החשש האמיתי שמא לשנים יהיו כסימן הזה בדקדוק ודוקא אבידה זו של האחר ואילו אבדתו של זה בטרם נמצאה. חשש זה שוה לחשש שעלינו לחוש גבי פרדות אם אנו מסופקים האם לסמוך על הסימנים. שם החשש שמא נתחלפו הקולות. והסוסיה המליטה פרד בעל קול עב והחמורה המליטה פרדה בעלת קול צלול.

הבה ונלמד ממשקל הסימנים שלגבי ה"פרדות" את משקל הסימנים שלגבי הביצים. גם גבי ביצים וקרביים נסתפקה הגמ' אם סימנים דידהו דאורייתא ואסיקו דרבנן הן. אמנם גבי ה"פרדות" הסימנים המה תכונות ואילו גבי ביצים וקרביים הלא הסימנים המה צורות של תבנית, מ"מ כבר ציינו שסימני הפרדות אף הן סימנים עדיפים מסימנים של אבידה ולא מצאה ידינו חילוק ביניהם, אף כאן לא תמצא לומר שיש לחלק ביניהם, כל כה"ג שתוארו הסימנים כסימנים, הרי אלו בכלל ד"סימנים".

ורומסה. י"א דוקא כשגם תאכלנה דרוסה ומפרפרת, כארי הדורס, לא יאכלנה כשהיא כבר טרופה ומתה כזאב הטורף. וי"א אפי' כשתמתין לאוכלה לבסוף. שני, דורס על מאכלו בכדי שלא תוגבה מן הקרקע כולה בעת אכלו. שלישי, תופס מאכלו ומגביהנה ^{הוא} מן הקרקע כשיאכל.

כנראה (מתוך עיון הסוגיא) שסימנים אלו גם הם "סימנים" בלבד. לא רק משום ביטוי "סימנים" לבד, כי אילו תורת סימנים אלו עדיפים הם, היה היו הלכה למשה מסיני או נרמזים ומתוארים בכתובים ובדברי קבלה, לפחות כדוגמת הלכות רבות ונהלים רבים שנרמזו בכתובים ובדברי קבלה כגילוי מילתא, ולא היו מופיעים רק כסימנים שנמסרו ע"י בקיאותם של חכמי הדורות דור אחר דור עד לנח ואדם. (אדם ונח היו בקיין בכולן בתכלית, מתוך שנפקדו ונצטוו עליהם. האדם, ברדייה כנאמר במעשה בראשית וכן קרא לשמותיהן. נח, נתברך בהן עם בניו בברכת בידכם נתנו, עת נפקד עליהם להוציאם ולהשריצם מן התיבה).

לדוגמא, קיים כלל במשנה (חולין נט א) כל עוף הדורס טמא, שואלים ומשיבים התוספות (שם סא א), וז"ל, וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מילתא, וכי קניגי (צד חיות בקניגון, מפרש"י) או בליסטרי (מורה בקשת לחיות. מפרש"י) היו שבדקו כל העופות טהורים ואין שום עוף טהור דורס, הא אמר לקמן דלעופות טהורים אין מספר. ואי הלכה למשה מסיני הוא, א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזניה תרווייהו, לא לכתוב אותו שדורס דממה נפשך חד מינייהו דורס, שאין בכל אחד (מהן) אלא חד סימן של טהרה, ואותו שבוז אינו בזה כדמוכח בגמ',

(הכירום חז"ל וידעו בהן שהסימנים המתחלפים בינותיהם הם: האחד, אחד מן סימנים שבגוף, והאחר, סימן הדורס). וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות באין עוף טהור דורס. עכ"ל.

אילו היתה כוונת סימן הדאורייתא מתפרשת כענין מובהק והבלתי משתנה עד שקובע בהחלט הגמור, שלא תהא לנו בהן שום צל ספק אפי' צל פקפוק שיש לנו בלבנו כלפי עדים של דיינים ומופתים של נביאים, (יעוין רמב"ם יסודי התורה פ"ח ה"ג), הלא אין טעם בדברי התוס', כיון שנאמרו סדרי הסימנים הללו בהלכות המסורות לחכמים מפי הגבורה ע"י משה ויהושע וכו' או לפחות במשנת תושבע"פ היתה נשנית. בהכרח עלינו לומר שכשם שסימנים אלו נחקרים ונדרשים בידי חכמי הדורות כך היתה כחומר היוצר בלבד, בין אם נוציא מכך שלעולם כל דור ודור נשוב לבדוק אם כלל זה קיים וכמו שכל רוב וחזקה שבתלמוד ובמשנה עלינו לבודקן דור ודור ע"י דורשיו וחכמיו. ולפחות כחומר היוצר שיתכנו בהן הרפתקאות (פי' הערוך, זמנים רעים).

ג) נעלה עוד לדון בסימני הדגים, כאשר המה מפורשים בתורה סנפיר וקשקשת, באו חז"ל ושנו בה (במשנה הנזכרת למעלה) כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר. לא הוציאו זאת מן הכתוב ומן המקרא. וז"ל התוס' (חולין סו ב) וא"ת מנין היה להם זה לחכמים, וכן לעיל (סג ב) דתניא שאין במיני דגים טמאים אלא ד' מאות, מנין היה להם שהתירו בכך את השאר. וליכא למימר מאדם שקרא להם שמות קים להו הכי, שמסר לדורות כך שהם טמאין שכן הוא

המשנה מתבטאת בהן בלשון סימן, אשר ע"כ י"ל דלא רק מדת שתי הפרסות הננה כסימן בעלמא, גם עיקר שו"ת שסע סימן בעלמא היא. אבל מהות "הפרסת הפרסה" כלומר גלד הטלפים, הנצרך לנו בבהמה ובחיה הטהורים לשם לשלול את מדת ההולך על כפיו שבחיה ההולכת על ארבע, והמכנים אותה לקראת טימן הטהרה דשוסעת שסע שתי פרסות, נשמע הדבר כמוגזם אם נתייחס אליה כסימן בלבד.

יתכן שצורות מורכבות זו מזו מסתעפות במבנה הרגל ועד השוק מתוך מהות הפרסת הפרסה. וכמו ששוסעת שסע שתי פרסות נדונם כסימנים בעלמא גם אותן נדון כסימנים בעלמא. גם לענין מעלה גרה הדבר כן. העוזר שיניים שלמעלה גם כסימן למעלה גרה וגם כסימן למפריס פרסה (חולין נ"ט א).

ו) כרוכל בעל תרמיל זעיר אציג בזה לסיום דוגמאות לרשימת סימנים המופיעים בגמ' לשם בדיקה. אריכות עוקים וקצרותן (חולין סג א), רחבות כרס ופרסות וצרותן (חולין סב א), גדלות אזנים וחנב וקטנותן (חולין עט א), סחוס ועצם ובכורות ו א), כפיפות ופשיטות, גילדין וקליפין, חריצין ופגימין, פיצולין ועגלילין שבדפוסים הקרנות (חולין נט ב), מסויט ומקיא מי מציצתו (חולין סב א ב), שער נוצות וצמר (בכורות ז א), גוון עור אדום ושחור (בכורות ו א), ירוק (חולין סג א), ולבן (חולין סב א).

פירק ב — הערכת הסימנים בנדוננו

יש לעיין בסימנים המטושטשים שבנדוננו. האם עדיין סימני התרגול הטהור הם שנשתבשו במקצת, או שמא

הכיר את כולם, דהא לא משמע במקרא שקרא שמות אלא לבהמות ולעופות, שאע"פ שידע שמו של הקב"ה כדררשינן (מדרש בראשית רבה פי"ז) אני השם הוא שקרא לי אדם הראשון, בדגים מיהא לא אשכחן. ויש לומר מ"כל אשר יקרא לו האדם" יש לרבות אפי' דגים, ואיכא למימר דמאדם קים להו. ואם תמצא לומר שלא קרא להם שמות, יש לומר דהכי קים להו הלכה למשה מסיני. עכ"ל.

עלינו להבחין שכלל ד'קשקשת מעידה על הסנפיר אין כ"כ התנגדות מדעת התוס' שיהא מהלכה למשה מסיני כהתנגדותם לגבי כלל ד'כל הדורס טמא'.

ד) הבה ונציג שאלה מבהילה, אבל רחמנא ליצלן בתקופותינו ניצני רעה זו עומדים על הפרק.

גבי בהמה וחיה, מעלה גרה ומפריס פרסה השוסעת שסע, הגם המה כ"סימנים" בעלמא, או שמא לא. גבי דגים, סנפיר וקשקשת, הגם המה כ"סימנים" בעלמא, או שמא לא. כרעים מנתרים של החגבים, הולך על ארבע ההולך על כפיו, שורץ ארץ, הולך על גחון ומרבה רגלים, האם כ"סימנים" בעלמא, או שמא לא. כבר עסקו בחקר ענין זה גדולי המפרשים ומראשי הישיבות שבדורות שלעקובתינו. הנידון היה לקבל שכר על הדרישה ולהגדיל תורה ולהאדירה. כיום לדאבונו שאלה מעשית היא זו, לא אלינו וחלילה וחס.

לא נראה (מקופיא) שבלתי קבלה מפורשת יתכן לפתור שאלה ממין זה.

ה) יתכן וייאמר ש"קליטת הפרסות" אכן נרמז מן הגמ' שהוא כסימן בלבד. שמא כל ערך שוסעת שסע הננה כסימן, הלא

עלינו לחשוש שהם עקבות לעוף ממין מפוקפק או גרוע ממנו.

נקדים לאמור, אין אנו מוטרדים כעת מעיוויות ושינויים בפלגי אברותיה, תפוצות כנפיה, פרקי רגליה, חיסופוסי עור גיווה. הדברים הללו המה צורות מובהקות כתבנית כל צפור כל כנף. אילו היו הם הענינים המשתבשים ובאופן הניכר, אין ספק שהנושא היה חמור למדי, לא היתה נשמעת ה"אין ולא ורפיא בידיה", כפי שאנו שומעים כעת.

א. אי' בגמ' חולין (סג ב) "אין עוף נאכל לנו אלא במסורת". עיקרו לא נאמר אלא בכגון שנמצא מחדש עוף שלא הוכר לנו. וכגון המהלך במדברות, הגולה לארצות רחוקות, עוף שנדד לארצות גלויותינו. דבשעה שאין אנו מכירין את המינים הטמאים המנויים בתורה ושמותיהן המוסבות אל כמה וכמה מיני עופות המסתעפים אל כל מין ומין מהן, אזי עלינו לפרוש מן כל העופות שבעולם. ואמנם אם ידוע לנו, אפי' רק ע"י מסירה על פה, שמין עוף פלוני טהור הוא, הרי הוא כשר. מספיק שיימסר לנו בבקיות שאכלוה במדינה פלונית ע"פ שופטיה ושוטריה. רש"י מפרש אפי' זכור באדם כשר שאכלה. המסירה מועלת אף ע"י צייד שמוסר כן בשם רבו הצייד. וברור דבמומחים עסקינן, כלומר אותם הנזהרים מן כל עוף טמא ומפוקפק, שאז הם כחברים ונאמנים לענין זה. כ"ש כשהמסירה מוסרת את שמו של עוף זה וקוראה ומספחה בשם הידוע מן השמות הטהורים כמו תרנגול, שלו וצפור, יונה ותור.

מצינו שיטה דס"ל, שאילו הכרנו עשרים וארבעה מינים המנויים הן

ושמותיהן כולן, היינו בני חורין לאכול מכל עוף שבעולם שאינו מסווג לשמותיהן ושאין נדמה להן. גם כאשר מכירים רק אחדים מהן בלבד כגון עורב, פרס ועזניה אותן ואת שמותיהן לשיטה זו, וכן הדין לעולם לבעלי שיטות אחרות, שישנם דרכים, על פי סימנים המסורים על ידי חז"ל (פורשו ע"י המפרשים בכמה אנפין) ניתן יהיה להסתמך ולהכשיר את העוף הנמצא (חולין סב א).

גם עוף המוכר וידוע ונקרא בשם הדומה לטהור ושיאכלוה כולם וללא צד פרישה כ"ש, וכן הבחינו בטהרתה על פי הסימנים כולם, (או בדרך שניתן היה להסתמך ולהכשיר אותו גם אילו היה נמצא מחדש), ואמנם ברגע שנחל לפקפק בה ויפול הספק עליה מיד יאסרוה.

הדבר אירע בימי רבותינו הק' חז"ל בעלי התלמוד כשנתעלמה מהן הקבלה אודות זן מסויים של תרנגולים אגמיים שאינן מדבריים אבל אף לא ביתיים. יתכן שלא היתה זו עוף שאינה מוכרת אלא התופעה האגמיית שלה היתה מחדשת, ומתוך הסתמכות על סימני הטהרה המופיעים בה ועל פי הכללים המסודרים במשנה ובברייתא וגמ' הכשירו ללא ספק, ואע"פ שזן אחר הדומה לה אסרו בהחלט. כל זאת עד שנוכחו לדעת שחבוי בה טבע הדריסה. אף כי ודאי היה זה אחרי דורות שלא ראוה דורסת, שהרי ודאי בדקו אחריה בזאת, לפי מה שהיא אבי אבות הסימנים כדתנן כל עוף הדורס טמא. משאסרוה, אף אושרה אצלם הקבלה אודותיה שהיא אסורה וכמפי הגבורה (חולין סב ב).

מכאן למד רש"י לומר שביחס לתכונת דריסה לא תועיל בדיקתנו כל עיקר, וכמעשה

כיום, כשנתעוררנו לעיין בכך אחר עשרות עשרות שנים קשה נואד הכירור. המומחים בהפריית ורביית התרנגולים מונים ברשימות התרנגולים כמאתיים זנים גדולים וכן קטנים (גמדיים), ביניהם הרבה המופיעין בדפוסן ובטיבן ובמהותן, מלווים בנימוסין דומין לאותן הנימוסין שאנו מופתעין מן התרנגולת הלזו ומדוברת. אך למעשה קשה מאד לסמוך על זה. כי אם כל זני התרנגולים נמנו כאחד, לאן נעלם ה"דוכיפת" הוא תרנגול הברברי, ולאן נעלמו התרנגולים האגמיים המוזכרים בגמ' למיניהם. הם לא מזכירים תרנגולים אחרים שיופיעו בפנקס אחר לומר שישמה מקומם. אשר ע"כ אין לנו מהם שום סמך לקרוא לאותו מין תרנגול בשם תרנגול סתם. וכל כיון שאנחנו מופתעים מוזהגות לא בתיית, עלינו לעמוד ולשאול "מה זאת" ו"מי זאת".

ראה זה פלא, לשון רש"י כשבא לפרש את ה"דוכיפת" מי הוא, כתב בזה הלשון, והוא עוף גדול כתרנגול. ע"כ. חשוב לדייק, מי הוא הגדול האמיתי, ומי הגדול בדמיון בלבד, אח"כ עלינו לשוב ולעיין אם לא לחוש מכל התרנגולים הגמדיים — כשהיינה להם תכונות פראיות דומות!.

(המשך בגליון הבא בעוה"י)

שהיה שלא דרסה ובפתאום נתגלה בה סימן הדריסה. רק מסורת מבררת דבר זה.

הפוסקים נוקטים שאפי' עוף שיש עליו מסורת, אבל כיון דאיתרעאי בתכונת דריסה, בטלה לה כל המסורת, שכנראה בטעות היתה (יו"ד פב ש"ך סק"ו).

ב. בנידוננו שהוא ממין "תרנגול" האם דרוש לנו מסורת, שמא אדרבה גרוע הוא, ובספיקא דתרנגול המדברי ותרנגולין האגמיים הוא.

לכאורה תרנגולת שלנו עדיפה, כי איננה רק עוף שיש עליה מסורת, אנחנו אוכלים ממנה תדיר תמיד מעולם ועד עולם. גבי תרנגולא דאגמא, לפחות היתה אגמיית, על שלנו לא ידוע שתהא אגמיית. אבל באמת לא נראה לומר "לא ידוע", כאשר מדובר כבמקרה שלנו, שהזכר אבי התרנגולת הינו מוכא מ"ליבורנו" שב"איטליה" (על כן שמה "ליגהורן"), ודאי עלינו לברר מה היה מעשהו שמה. האם נטייתו לאגם, פראי דומה למדבריי, או בייתי מגינה וחווה. אי לכך כאשר אנו מופתעים מפראותה, מרצה ומשוטה, מעופה ופחדה, לעומת זוטרותה, קלילותה ודקיקותה, עלינו לברר במקורה מה טיבה שם. אמנם אפשר לתלות את כל מגרעותיו הנזכרין בסיבות מעשיות ואמיתיות המפריעות להם בנימוסיהן והפוגעות בהן לרעה, ברם מי מפיס על כך.

1. יש לדעת שלא מתקבל על הדעת ש"דוכיפת" תהא זו העוף המעופף אשר זר לו בקדקדו. אין עוף זה כתבנית התרנגול כלל וכלל. אף אין הודו כפות בו. אפילו לפירושו של רבנו גרשם שהמדיבר ב"דוכיפת" (חולין סג א) במין עוף שזר לו בקדקדו כ"טווס", אבל כפות מיבעי לי למיהוי, כלולב הזו שעליו כפותין לשדרתו, לא נפוצים עליו.

מה שעלה על הדעת לפוסקים לאסור את הטווס בעל כנפים הנאות ביותר מצד חשש שהינו ממין ה"דוכיפת", לבד מה שמבואר בפ"י דרבנו גרשום דאינו נכון, שהרי פירש את ה"דוכיפת" כ"טווס", ולא ה"טווס" גופיה. גם הפוסקים מדגישים שטעמם לאסור את הטווס לפי שלועז רש"י את ה"דוכיפת" בלשון "פאוון שלביא", והטווס נלעז "פאוון" לבדו, הרי לפי שיש דמיון בשמותיהן הלועזיות הרי הן לנו כמו שאין אנו בקיאים בשמותיהן.